

Пропозиції
до проекту Закону України
«Про внесення змін до Закону України «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування» щодо забезпечення права осіб, які проживають / проживали на території, на якій ведуться (велися) бойові дії, та/або на тимчасово окупованій Російською Федерацією території України, на отримання пенсії»
*(реєстр. № 10137 від 09.10.2023 р.)**

Метою законопроекту, як зазначено в пояснювальній записці, є запровадження альтернативного способу ідентифікації особи під час призначення (перерахунку) пенсії за віком для громадян, які проживають / проживали на території, на якій ведуться (велися) бойові дії, та / або проживають / проживали на тимчасово окупованій території.

Законопроект не суперечить Конституції України та міжнародним договорам, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України. Окремі положення законопроекту потребують доопрацювання з метою приведення їх у відповідність до норм законодавства.

Проектом пропонується доповнити підпункт 14⁶.2. пункту 14⁶ Розділу XV «Прикінцеві положення» Закону України «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування» новими абзацами, якими передбачити для громадян, які проживають / проживали на території, на якій ведуться (велися) бойові дії, та / або проживають / проживали на тимчасово окупованій території, право на звернення за призначенням (перерахунком) пенсії в режимі відеоконференцзв’язку в разі неможливості звернутися особисто до органів Пенсійного фонду України в порядку, передбаченому законодавством.

Громадяни, які проживають на тимчасово окупованій території або на території, де ведуться бойові дії, із незалежних від них обставин обмежені в можливості безпосередньо звернутися до органів Пенсійного фонду України за призначенням або перерахунком призначеної пенсії. Законом України «Про внесення зміни до Закону України «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування» щодо призначення пенсії особам, які проживають на тимчасово окупованій території або на території, на якій ведуться бойові дії» від 20 березня 2023 року № 2981-ІХ (далі – Закон) було посилено гарантії реалізації пенсійних прав, у тому числі щодо звернення за призначенням пенсії у період дії воєнного стану в Україні та протягом трьох місяців після його припинення або скасування. Враховуючи зазначене, вважаємо слушним висловити стосовно положень законопроекту таке.

Пропозиції та зауваження концептуального характеру.

Із набранням у квітні 2023 року чинності Законом, за особами, які проживають на тимчасово окупованій території або на території, де ведуться бойові дії, зберігається право на отримання пенсії не з дня звернення за призначенням пенсії, як це передбачено частиною першою статті 45 Закону, а з дня, коли особа стала відповідати всім умовам, що встановлені законодавством для певного виду пенсійного забезпечення. Реалізувати у такий спосіб право на

призначення пенсії особа може в будь-який час, але за умови, що звернення до органів Пенсійного фонду України відбудеться в період дії воєнного стану в Україні та протягом трьох місяців після його припинення або скасування. Враховуючи вказане, запропонований проектом механізм призначення пенсії в режимі відеоконференцзв'язку потребує доопрацювання в частині визначення кола осіб, які матимуть право на призначення пенсії в такий спосіб. По-перше, особи, які звертаються за призначенням пенсії в режимі відеоконференцзв'язку, мають проживати на момент звернення на вказаних територіях, тому застосування слова «проживала» є невірним. Вживання цього дієслова в минулому часі означає, що особа виїхала з таких територій або території вже звільнені. Відповідно на таких осіб поширюються гарантії, передбачені підпунктом 14⁶.2. пункту 14⁶ Розділу XV «Прикінцеві положення» Закону. По-друге, у запропонованому абзаці першому пункту 1 законопроекту слова «у разі неможливості» потребують виключення як такі, що мають оціночний, суб'єктивний характер. У зв'язку з цим підлягає виключенню і пов'язане з ними сполучення слів «особисто подати заяву та інші документи».

Таким чином, абзац перший пункту 1 законопроекту доцільно сформулювати таким чином: «Особи, які проживають на території, на якій ведуться (велися) бойові дії, та / або на тимчасово окупованій Російською Федерацією території України, можуть звернутися за призначенням (перерахунком) пенсії до територіального органу Пенсійного фонду або до уповноваженого ним органу в режимі відеоконференцзв'язку».

У концептуальному плані вважаємо слушною пропозицію про диференціацію підстав для звернення до органів Пенсійного фонду в залежності від територіального чинника. Так, для осіб, які проживають на територіях, де ведуться (велися) бойові дії, пенсія може бути призначена в режимі відеоконференцзв'язку. Зауважимо, що відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 1364 від 6 грудня 2022 р.¹ одним із критеріїв території, на якій ведуться (велися) бойові, є функціонування державних електронних інформаційних ресурсів, що збільшує можливості для верифікації інформації, необхідної для встановлення права на пенсійне забезпечення особи, а також безпосередньої ідентифікації особи.

Для осіб, які проживають на тимчасово окупованих територіях, у режимі відеоконференцзв'язку може здійснюватися перерахування розміру пенсії (продовження її нарахування), оскільки такий спосіб зв'язку можна застосовувати для проведення ідентифікації особи. Щодо інших гарантій реалізації права на пенсію для таких осіб, то вони передбачені підпунктом 14⁶.2. пункту 14⁶ Розділу XV «Прикінцеві положення» Закону. Зауважимо, що пропозиції проекту, як і Закон, не вирішують проблемного питання, пов'язаного з виплатою пенсій. Проте призначена в такий спосіб пенсія, окрім ризиків належної верифікації інформації, необхідної для призначення пенсії, буде в обов'язковому порядку потребувати проведення

¹ Деякі питання формування переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією: постанова Кабінету Міністрів України від 06.12.2022р. №1364. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1364-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення 20.10.2023)

періодичної ідентифікації особи відповідно до пункту 4 частини першої статті 49 Закону.

Пропозиції до змісту окремих положень.

Положення, передбачені абзацами другим – п'ятим пункту 1 законопроекту, є дискусійними з погляду необхідності їх закріплення на рівні закону. У зв'язку з цим вважали б доцільним їх редакційне корегування, згідно з яким порядок проведення відеоконференцзв'язку визначатиме Кабінет Міністрів України.

Осучасненню підлягає і зміст положень абзаців шостого, сьомого пункту 1 законопроекту, якими доцільно передбачити зберігання відеозапису звернення та ідентифікації в особистому кабінеті на вебпорталі електронних послуг Пенсійного фонду України, а ідентифікацію особи в режимі відеоконференцзв'язку прирівняти до фізичної та електронної ідентифікації.

Зауваження щодо дотримання вимог техніко-юридичного характеру.

У назві законопроекту слово «Закон» замінити на слово «Закону».

Із метою дотримання єдності термінології в законодавстві про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування в тексті законопроекту слово «заявник» замінити словом «особа».

Ризики ухвалення законопроекту:

– надмірність запропонованого законопроектом правового регулювання (у частині регулювання порядку проведення відеоконференцзв'язку);

– невідповідність принципу правової визначеності – чіткості, зрозумілості викладу пропозицій щодо кола суб'єктів, яким надається право на звернення за призначенням пенсії в режимі відеоконференцзв'язку, та щодо правових наслідків опитування особи, яка звернулася за призначенням (перерахунком) пенсії в режимі відеоконференцзв'язку;

– фінансово-економічні ризики через відсутність можливості належної верифікації інформації, необхідної для призначення пенсії.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*